

کودک و احترام به بزرگترها

فاطمه چنانی^۱، الهه بابا احمدی شوشتری^۲، ریحانه بهنامی نژاد^۳

^۱ دکترای زبان و ادبیات فارسی، مدرس دانشگاه های فرهنگیان استان خوزستان

^۲ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان فاطمه زهرا اهواز

^۳ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان فاطمه زهرا اهواز

چکیده

خوب می‌دانید که پرورش یک فرزند شایسته آن هم در کشور ما و در شرایط فعلی امری بسیار دشوار و گاهی ناممکن می‌باشد. نمایانند و خوب می‌دانیم که چه لذت لطیفی است وقتی به سرو قامت سبز فرزند رشید خود که دیروز کودکی بیش نبود و اکنون تبدیل به انسانی لایق و دوست داشتنی شده است نگاه می‌کنید. همچنین می‌دانید که مطالعه این مقاله بیانگر اشتیاق و افرتان به این امر مهم می‌باشد. احترام یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های هر فرهنگ و همچنین نیاز هر فرد در تمام مراحل زندگی بوده است. بی‌احترامی تنها می‌تواند اثرات منفی بر روی جامعه داشته باشد. همه مردم به ویژه کودکان نیاز و اشتیاق دارند که دیده شوند و شنیده شوند، پس برای کودک وقت بگذارید؛ هنگام رفتارهای درست کودک را تشویق کنید و به او احترام بگذارید تا متوجه شود که وجودش ارزشمند و منحصر به فرد است. برای ایجاد رفتار سالم راه‌هایی از جمله گوش دادن به کودک، همدلی با او، خودمختار گذاشتن وی و غیره می‌توانند کمک شایانی داشته باشند. در این مقاله ما به دنبال یک رفتار محترمانه متقابل هستیم و راهکارهایی در این زمینه ارائه می‌دهیم.

واژه‌های کلیدی: کودک، احترام، همدلی، محبت، آموزش

مقدمه

خانواده نخستین کانون تربیت کودک و معمار اولیه شخصیت اوست. در همین مدرسه بزرگ تربیتی است که فرزندان به تدریج از رفتارهای پدر و مادر، الگوبرداری می کنند. کودکان تا چند سالی مقلدند و مطابق اصل مانند سازی، تلاش می کنند که کارهای خود را همانند و شبیه آنان سازند. از آن جا که کودکان مطابق فطرت الهی، خداپرست و درست کردار به دنیا آمده اند، چنانچه در محیط تربیتی آنان، رفتارهای مطابق آیین توحید باشد و والدین با وظایف خویش آشنا باشند، آنان نیز موحد و متقی خواهند شد و گرنه منحرف می شوند.

مسئولیت خانواده و پدر و مادر تنها تامین غذا و لباس و بهداشت فرزندان نیست، بلکه آنان را باید با فطرت توحیدی و الهی تربیت کنند و بر رفتار، گفتار، دوست، عبادت و غیره کودکان نظارت کامل داشته باشند. توجه والدین به کودکان موجب رشد و شادابی و صلاح آنان می شود و آنان را از دام هایی که شیاطین در پیش رویشان گسترده اند، نجات می دهند. عدم توجه و رها کردن فرزندان، موجب افسردگی، غلتیدن در منجلاب گناه، همنشینی با دوستان بد و در نهایت نابودی او می شود.

یتیم آن نیست که پدر و مادرش دیده از جهان فرو بسته و او را تنها گذاشتند، بلکه یتیم آن کودکی است که مادرش از پدر او جدا شده و یا پدری دارد که سخت گرفتار کارهای خویش است. فرزندان آرامش روحی و جایگاهی امن می خواهند، آنان مهر و محبت را جست و جو می کنند و ما باید با شناخت از دستورات و راهنمایی های معصومین، کلید تربیت صحیح فرزندمان را به دست آوریم و خانه را محل امن و آرامش و موجب رشد فکری آنان کنیم و نگذاریم دیو تشویش، عقده حقارت، اضطراب و غیره در دل آنها خانه کند.

احترام احساسی است که هر انسانی در هر مرحله از زندگی به آن نیاز دارد. احترام به بزرگترها یکی از مهمترین ویژگی های هر فرهنگی است و آن را می توان در میان ژاپنی ها که یکی از ثروتمندترین و توسعه یافته ترین ملت ها محسوب می شوند، مشاهده کرد؛ آنها ضمن استفاده از آخرین فناوری از غرب، به هیچ وجه از سنت های خود دست برنداشته اند. به امید آنکه دست در دست هم دهیم و انسان هایی بسازیم تا در فرادهای آتی، لبخند را بر لبان خلق و خدا بنشانند و دست افتاده ای را بگیرند که همین دلخوشی ما را بس. در مقیاس بزرگتر، احترام نباید فقط در داخل خانه محدود شود. چه مدرسه، چه دانشگاه یا مکان های عمومی، بزرگترها شایسته و لایق احترام هستند.

با توجه به افزایش هوش در طول دهه ها، امروزه کودکان باهوش تر از کودکان گذشته هستند. (پروتزکو، ۲۰۱۹) بنابراین درک بهتری از محیط اطراف خود دارند هر چند که امروزه بسیاری از نوجوانان هستند که فکر می کنند بی ادبی مد است. آن ها فکر می کنند رفتار بی ادبانه و پر خاشگرانه رفتاری هوشمند است و هرگز فکر نمی کنند که به یک فرد مسن کمک برسانند. احترام در هر گروه سنی، روابط را سالم نگه می دارد و پیوند بین اعضای خانواده را قوی تر می کند. بی احترامی تنها می تواند اثرات منفی بر روی جامعه داشته باشد. همانطور که نسل جدید باید به بزرگترها احترام بگذارد، بزرگترها نیز باید رفتارهای عزتمندانه ای از خود نشان دهند.

همچنان که برای هر کس حفظ آبرو و شخصیت خویش واجب است و نباید به سادگی آن را از کف بدهد، احترام به شخصیت دیگران نیز در جامعه امر ضروری است. از این رو پدر و مادر باید به فرزندانشان بفهمانند که دیگران نیز همانند آنان دارای شخصیت و آبرو هستند. هم چنان که آنان حاضر نیستند در جامعه، مورد تمسخر و تحقیر کسی واقع شوند، دیگر افراد جامعه نیز متقابلاً همین انتظار را دارند و نباید مورد تمسخر و استهزا قرار گیرند. بنابراین، بیاییم و با درک بهتری از شخصیت دیگران، روح محبت و اخوت و تعاون را در جامعه تحکیم سازیم، و این جز در پرتو عمل به آداب اجتماعی اسلام میسر نخواهد شد.

برخی از این سنت های نیکو نیز بدین قرارند: برخورد سالم، حفظ زبان، پرهیز از درشتی، حسن خلق، دوری از رذائل و بداخلاقی، گذشت، حفظ اسرار دیگران، پرهیز از ظلم، پرهیز از دشمنی با مردم، پرهیز از مقابله به مثل، امانت داری، سبقت از خیر و غیره.

این را همه باید بدانیم که نافرمانی پدر و مادر از گناهان کبیره است و خداوند عاق والدین را شقی و بدبخت نامیده است که عقوق و بدرفتاری با ایشان، فقر و خواری به دنبال دارد.

اکنون در این زمینه عالی ترین آموزش اخلاقی را قرآن بیان کرده است، از جمله:

- از بنی اسرائیل تعهد و پیمان گرفتیم که جز خدا را نپرستید و و به پدر و مادر نیکی و احسان کنید... (بقره ۸۳)
- برای خدا شریک قائل نشوید و به والدینتان احسان و نیکی کنید... (انعام ۱۵۱)
- یحیی پیامبر، مردی بوده مطیع پدر و مادر و خوش رفتار با ایشان و هرگز نافرمان و متمرّد نبوده است... (مریم ۱۴)
- و عیسی بن مریم گفت خداوند مرا نسبت به مادرم خوش رفتار و فرمان بردار قرار داده و متمرّد و بدبخت قرارم نداده است... (مریم ۳۲)

اسلام در تعالیم اخلاقی اجتماعی خود، عاطفه خویشاوندی را ارج نهاده و مردم را به صلّه و احسان در حق خویشاوندان نزدیک تشویق نموده است تا زندگی در صحنه اجتماع، شیرین تر و گوارا تر باشد.

قرآن در این زمینه نیز عالی ترین آموزش اخلاقی را بیان کرده است، از جمله:

- از بنی اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خدا را نپرستند... و به خویشاوندان نزدیک احسان و خوبی کنند... (بقره ۱۷۷)
  - نیکی آن نیست که روی خویش به سوی مشرق و یا مغرب کنی، نیکی واقعی آنست که با خدا و روز جزا ایمان آوری و از ثروت و دارایی خود با وجود علاقه و دلبستگی، به خویشاوندان نزدیک و... انفاق نمایی... (بقره ۱۷۷)
  - پس حق خویشاوند نزدیک را بپرداز... (روم ۳۸)
  - خداوند به عدل و داد فرمان می دهد و اینکه احسان و خوبی شود به خویشاوندان نزدیک انفاق گردد... (نحل ۹۰)
- در ادامه برخی از رفتارها برای مقابله با بی احترامی را ذکر می کنیم:

• وقتی فکر می کنید کودک بی احترامی می کند، آرام بمانید و بیش از حد واکنش نشان ندهید.

همیشه با کودک رو در رو صحبت و تماس چشمی برقرار کنید، از آنجایی که این کار باعث جلب توجه وی به شما می شود، در نتیجه می تواند به شما گوش دهد. زمانی که متقابلاً با کودک صحبت نمی کنید و او مشغول بازی یا کاری دیگر است، توانایی گوش دادن به شما را ندارد؛ به این دلیل که تمام توجهش معطوف به کارش است.

در این هنگام شما نباید عصبانی شوید و با خود فکر کنید که کودک حرف های شما را می شنود و آن ها را نادیده می گیرد یا به شما بی احترامی کرده است. زمانی که شما عصبانی شوید در واقع به کودک نشان می دهید که او نیز می تواند هنگام عصبانیت داد بزند و بی ادبی کند. آموزش احترام به کودکان را نمی توان با روش های غیر محترمانه انجام داد. (لی، ۲۰۲۲).

• به صحبت کودک گوش دهید و به آن فکر کنید.

همه مردم به ویژه کودکان نیاز به دیده شدن و مشتاق شنیده شدن هستند که این تمایلات باعث می شود احساس امنیت و احترام داشته باشیم. در این صورت نیز میل بیشتری به گوش دادن و همکاری با افرادی که با آن ها ارتباط برقرار می کنیم خواهیم داشت. زمانی که کودک احساس کند که دیده نمی شود، ناامید می شود. ما می توانیم چرخه بی احترامی را با فعالانه گوش دادن به کودک قطع کنیم. گوش دادن فعال به کودک و تایید موارد درستی که او به ما می گوید، می تواند احساس بهتری برای وی فراهم آورد.

● با کودک همدل شوید.

به کودک همدلی نشان دهید، زیرا همدلی یک راه قوی برای ایجاد پل در هر رابطه‌ای است. نشان دادن همدلی با کودک وقتی او از نظر جسمی به خود آسیب رسانده یا از نظر عاطفی آسیب دیده کار سختی نیست. زمانی که کودک بدرفتاری کرده یا با او مخالف هستید، همدلی می‌تواند کار چالش برانگیزی باشد. نشان دادن همدلی با کودک همانند گوش دادن فعال، نیاز او به دیده شدن و شنیده شدن را برآورده می‌کند.

همدلی راهی است که می‌توانیم به کودک نشان دهیم که به او و احساساتش احترام می‌گذاریم، حتی اگر رفتارش نیاز به اصلاح داشته باشد. در نهایت می‌توان راه درست ابراز احساسات را به او آموزش داد و برای حل مشکل به او پیشنهاد کرد. استفاده از احساسات فرزندان به عنوان آینه‌ای برای دیگران، می‌تواند به ایجاد دیدگاه کمک کند؛ به او فرصت دهید تا اعمال را به احساساتی که ایجاد می‌کند ارتباط دهد. (جاکوبسون، ۲۰۲۲).

● اجازه دهید کودک خودمختار باشد.

ممکن است عجیب باشد که با اجازه دادن به خودمختاری بچه‌ها، به آنها احترام می‌گذاریم؛ اما بچه‌ها زندگی‌شان صرف این می‌شود که چه کاری را چه زمانی و کجا انجام دهند و چه کاری را انجام ندهند. این کار ممکن است احساس نارضایتی و کنترل داشته باشد. به کودک اجازه دهید این موارد را خودش تجربه کند و تکالیفش را خودش انجام دهد.

● زمانی که اشتباه می‌کنید عذرخواهی کنید.

یکی از راه‌های کلیدی که می‌توانیم الگوی احترام به کودک باشیم، عذرخواهی کردن در زمانی است که مرتکب اشتباهی شده ایم. در هنگام عذرخواهی کردن به کودک یاد می‌دهیم چگونه به دیگران احترام بگذارند. این کار باعث ایجاد اعتماد بیشتر می‌شود و هر چه در هر رابطه‌ای اعتماد بیشتر ایجاد شود، طرف مقابل بیشتر تمایل به گوش دادن آنچه می‌گوییم دارد؛ همچنین آن را در نظر می‌گیرد و به آن احترام می‌گذارد.

● از نظم و انضباط مثبت به جای تنبیه استفاده کنید.

انضباط به معنای تنبیه نیست، بلکه به معنای آموزش دادن است. لازم نیست تنبیهی وجود داشته باشد. مطالعات نشان داده‌اند که نظم و انضباط مثبت، بسیار موثرتر و طولانی‌تر از استراتژی‌های تنبیهی می‌باشد. وقتی که کودک کار اشتباهی انجام داده است و شما او را با لحن سختگیرانه و تهدید آمیز تنبیه می‌کنید، به او نشان می‌دهید که چگونه با کسانی که اشتباه می‌کنند ظالمانه و خشن رفتار کنند. استفاده از تنبیه برای کودک، باعث به وجود آوردن احترام برای شما نخواهد شد، اما با استفاده از انضباط مثبت می‌توان در عین حال محکم و مهربان بود. تعیین مرزهای محکم و پایبندی به آن‌ها، کلید نظم و انضباط موفق است.

نتیجه‌گیری

احترام یک احساس و نیاز هر فرد در هر مرحله از زندگی بوده و همه مردم به ویژه کودکان نیاز و اشتیاق دارند که دیده شوند و شنیده شوند، پس برای کودک وقت بگذارید و درباره موضوعات مختلفی که در یک روز برای او پیش آمده، با یک دیگر بحث و گفت و گو کنید؛ همچنین درباره اثر رفتارهای او بر دیگران با وی صحبت کنید تا بداند هر رفتاری می‌تواند تاثیرات خاص خود را داشته باشد. از سرزنش، تحقیر و تنبیه استفاده نکنید و با بیان همدلانه و محبت آمیز تاثیر کلام خود را افزون کنید.

هنگام رفتارهای درست کودک را تشویق کنید و به او احترام بگذارید تا متوجه شود که وجودش ارزشمند و منحصر به فرد است.

منابع

قرآن کریم

۱. سید علوی، سید ابراهیم (۱۳۶۸). اینگونه معاشرت کنیم
۲. طبسی، محمد جواد (۱۳۳۱). حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت
۳. نامنی، محمود (۱۳۸۷). لطفا پدر و مادر خوبی باشید
4. Jacobson, R. (2021). Teaching kids about boundaries, Child Mind Institute. <https://childmind.org/article/teaching-kids-boundaries> ....
5. Protzko, J., & Schooler, J. W. (2019). Kids these days: Why the youth of today seem lacking. *Science Advances*, 5(10), eaav5916.
6. Prasanna. (2019). Respect For Elders Essay .aplustopper
7. Li, P.(2022). What Is Respect? Definition for Kids and 6 Highly Effective Ways To Teach. Parenting for brain.